

Staatverlaters

Een van 's werelds rijkste mensen, Warren Buffett (77), zei onlangs dat er een nieuwe klassenstrijd op komst is. Hij voegde eraan toe: 'Maar mijn klasse staat op het punt om die strijd te winnen.' Geen intellectueel, deze Buffett, maar hij heeft wel altijd een fijne neus gehad voor trends en evoluties.

Amerikaanse trends vinden ook altijd hun weg naar Europa en daarom zijn Amerikaanse toestanden per definitie altijd meer dan louter Amerikaanse attracties. Het Congres is bijvoorbeeld bezig met een wetsontwerp om bizarre rendementen van privé investeringsfondsen enigermate te beteugelen. Het privé fonds Blackstone bracht 12% naar de beurs en haalde daarmee ruim 4 miljard dollar op. De twee eigenaars betalen daarover maar 15% belasting en het Congres wil dat nu verhogen naar 35% - dat betaalt iedereen over zijn inkomen.

Het investeringsfonds KKR is ook bezig met een beursgang en met een fiscale constructie die zo geniaal in elkaar steekt dat de eigenaars niet alleen vele miljarden voor de beursgang gaan incasseren, maar uiteindelijk ook nog een belastingteruggave. Het is een razend ingewik-

kelde constructie, maar het schijnt er grofweg op neer te komen dat individuele partners in het fonds in plaats van mensen merken worden. Merken kun je kopen en verkopen, ze hebben op de balans een belangrijke waarde als immateriële activa en kunnen op die manier vermogenswinsten realiseren. Dan heeft de fiscus het nakijken.

In Londen draait de financiële dienstensector ook op dit soort winstschepping. Managers van beleggingsfondsen harken miljoenen naar zich toe en dat geld sproeit vervolgens over de hele dienstensector - tot aan de tegelzetter en de schoonmaakster toe. In een hoorzitting van het Lagerhuis meldde zo'n fondsmanager onlangs desgevraagd dat hij over zijn inkomen van ruim 10 miljoen pond minder belasting betaalt dan de mevrouw die 's avonds zijn bureau opkuis. Ja, een beetje vreemd vond hij het wel, maar het kwam de economie nu eenmaal ten goede.

Zoals gezegd, die dingen komen deze kant uit. Een serieuze consultant in Brussel of Frankfurt vertaalt zijn of haar inkomen ook ergens in de wereld in vermogen en geeft de fiscus goeddeels het nakijken. En ook hier geldt hetzelfde: het land dat de consultant wegpest, zit ook met een werkloze schoonmaakster. Komen die dingen ter sprake in parlement of media, volgen doorgaans danspassen van verontwaardiging en machteloosheid en gaat het gordijn weer dicht tot de volgende voorstelling.

Volgens menig econoom zijn zulke dingen goed voor de economie. Investeringsfondsen nemen immers risico's. Derhalve kan miljardair Henry Kravis van KKR volkomen authentiek

bekritisieren dat hij straks gebeurlijk meer belasting gaat betalen dan zijn werkvrouw. 'Dit gaat hier over het belonen van risico's en erkennen dat wanneer je risico's beloont, dat je dan ook economische groei schept.'

Wall Street doet meer dan zijn zaak bepleiten in het publieke debat. Investeringsbanken als Morgan Stanley en Morgan Chase steunen democratische presidentskandidaten Barack Obama en Hillary Clinton met veel geld. Investeringsfondsen zoeken het meer bij republikeinse kandidaten.

Critici slaan meestal een hoge morele toon aan. Ze beginnen over Stephen Schwartzman van Blackstone, die onlangs voor zijn zestigste verjaardag bejaarde popster Rod Stewart eventjes uit Europa liet invliegen voor één liedje en zich de week daarna in de openbare bibliotheek van New York de hemel liet inprijzen voor het bedragje van 2 miljoen. Had hij geschonken. Waar blijft de nieuwe Upton Sinclair om dwaze verkwisting onder plutocraten en statuszoekers te ontmaskeren, nu de verhoudingen weer zozeer lijken op die van een eeuw geleden?

Maar uiteindelijk gaat het bij die dingen niet zozeer om afgunst of morele waardering – sommige puissant rijke wereldburgers zijn ten andere ook toegewijde filantropen. Het gaat uiteindelijk om de vraag hoeveel verschil tussen rijk en arm een samenleving kan verdragen. Te weinig doodt alle vooruitgang, te veel alle samenhang. Maar grootscheepse, dynamische en professionele belastingontwijking is aan het eind van de dag niets anders dan een vorm van staatverlating.

In Amerika is de opmerkelijke opmars van de rijkste vijf procent goeddeels Bushbeleid, een land als België overkomt het. Alleen de schaal van Europa zou groot genoeg zijn om hier, desgewenst, regisserend op te treden. Maar de ironie wil nu juist dat als grote verworvenheid gevierd wordt dat ze daarover bij de Europese instellingen niets te zeggen krijgen. Moeten we wachten tot hier op aandeelhoudersvergaderingen van grote ondernemingen het volgende geluid weerklinkt: 'Mijn naam is Gao Xiqing, ik ben directeur van China Investment Corp. Ik heb 10% van uw aandelen. Ik wil iets vragen over de beloning van uw bestuursvoorzitter?'

Schokkijken

Sommige Hollywoodsterren ontpoppen zich als activisten en activisten storten zich op de film. Op het filmfestival van Toronto ging in september *Battle in Seattle* in première, een film over de betoging tegen de Wereldhandelsconferentie op 30 november 1999. Daar deed voor het eerst de losse coalitie van actievoerders van zich spreken die sindsdien als anti-globalisten door het leven gaan (of vriendelijker: andersglobalisten). Op datzelfde festival, en eerder al in Venetië, was *The Shock Doctrine* te zien, een korte film van Naomi Klein – boegbeeld van de beweging sinds haar *No Logo*. De film van zes minuten is inmiddels meer dan 300.000 keer bekeken op Youtube.

Kleins film is door haar uitgever, Penguin, betaald. Hij kwam uit tegelijkertijd met haar gelijknamige nieuwe boek: *De shockdoctrine*

de opkomst van rampenkapitalisme (uitgeverij De Geus). De boodschap: vergeet het gepraat over vrijheid en democratie. De door het neo-liberalisme bepleite afbraak van sociale voorzieningen is in het stemhokje zelden goedgekeurd. Maar rampen en andere plotse schokken bieden uitkomst. Overdonderd door ellende, hebben de slachtoffers van orkaan Katrina, tsunami of invasie in Irak wel wat anders aan hun hoofd dan protesteren tegen voorstellen tot liberalisering, deregulering en privatisering. Het geeft politici, beleidsmakers en lobbyisten de gelegenheid om met een schone lei te beginnen, 'een onbeschreven blad', waarop 'de nieuwste en mooiste woorden kunnen geschreven worden', zoals Mao dat over zijn volk zei. Bij Klein is het vooral Nobelprijs economie Milton Friedman die het moet ontgelden als kwade genius achter het recept van economische 'schoktherapie'.

Klein neemt die metafoer heel letterlijk. De film leunt sterk op historische zwart-wit beelden van arme drommels in pyjama's die elektrische schokken toegediend krijgen. In de *voice over* zegt Klein dat het bij economische schoktherapie eigenlijk precies zo gaat, maar dan met hele samenlevingen. Al dan niet door hen zelf veroorzaakte calamiteiten worden door de voormannen van de vrije markt aangegrepen om in hoog tempo radicale maatregelen door te voeren, die grote groepen mensen benadelen.

De beelden schieten van 11 september langs de orkaan Katrina in New Orleans naar de oorlog in Irak. Kleins associatieve denktrant neemt onderweg ook nog de CIA mee, die vanaf de

jaren vijftig studie gedaan heeft naar het nut van elektroshocks bij verhoren. In de film zijn getekende figuren te zien die op de knieën geslagen worden, aan het plafond opgehangen en met de verdrinkingsdood bedreigd.

In *No Logo* greep Klein de dominantie van grote merken als McDonalds, Nike en Hilfiger aan voor haar sociale en politieke protest. Maar ze maakte haar boodschap daarmee ook afhankelijk van die merken. *No Logo* kon/kan nooit méér vertegenwoordigen dan een tegenbeweging die niet echt op eigen benen kan staan. In *De shockdoctrine* gebeurt iets vergelijkbaars. Door lezers en kijkers de stuipen op het lijf te jagen, wil Klein de 'schokdoctrine' ontmantelen. Maar daardoor maakt ze zich juist afhankelijk van wat ze bestrijdt.

Toemaatje. Het is nieuw dat een auteur zijn publicatie laat vergezeld gaan door een trailer, zoals in de filmindustrie gebruikelijk is. De video van Klein is uiterst knap gemaakt, nog wel door Alfonso Cuarón (van *Y tu mamá también* en *Harry Potter and the Goblet of Fire*). Maar zulke professionele films zijn eigenlijk niet de mooiste. De spannendste trailers zien eruit alsof ze door de auteur zelf in elkaar gezet zijn met Windows Movie Maker. Doorgaans bestaan ze uit foto's waarlangs de camera 'pant', waardoor de suggestie van bewegend beeld ontstaat. Zo'n filmtechniek werd in de jaren zeventig veel gebruikt bij documentaires over verre landen, als de maker onvoldoende middelen had om er zelf naartoe te reizen. Dus gebruikte hij foto's uit tijdschriften en kranten en liet zijn camera eroverheen wandelen. Die truc vind je nu terug in boektrailers.

Ander fraai kenmerk: de beelden sluiten altijd naadloos aan bij de *voice over*. Zegt de stem: *she fell in love*, krijg je een dame voorgeschoteld die met parachute uit een vliegtuig springt. Spreekt de stem over roddel en achterklap, zie je twee kinderen smiespelen op een bankje. Ontroerend.

Helaas behoren de meeste filmpjes bij Engelstalige boeken. Maar op Youtube vind je toch een aandoenlijke verfilming van Jeroen Brouwers' *Bezonen Rood*, vermoedelijk gemaakt door een stel Vlaamse scholieren. Verder zijn er trailers van Mulisch' *De ontdekking van de hemel* en Tessa de Loo's *De tweeling*, maar dat zijn aankondigingen van verfilmingen. Die tellen niet echt mee.

De filmpjes zijn ook liefst niet professioneel; knulligheid prikkelt meer de fantasie. Vlaamse schrijvers zouden, in plaats van een dikke week op de Boekenbeurs te zitten, beter een trailer bij hun boek maken. Gewoon wat beelden bij elkaar zoeken met Google en lekker knippen en plakken. Eerst kijken, dan lezen.

Recept voor kunst

Sportieve records en Ronde van Wrangkijken blijken steeds meer behaald met chemische hulp. Zoals ook artistieke en wetenschappelijke topprestaties al jarenlang met doping verwezenlijkt zijn.

1. *De gloeilamp*. Thomas Alva Edison meed sterke drank, om zijn hoofd te vertroebelen, maar hij sprak wel overvloedig de Vin Mariani aan, een mengsel van cocablaren en wijn.

2. *De Schreeuw*. Innerlijke onrust en angst dreven schilder Edvar Munch naar alcohol en drugs.

3. *Rudebox*. Na zijn opstappen bij de jongensgroep Take That, moest Robbie Williams twee ontwenningkuren ondergaan – voor cocaïne en voor alcohol. Tegenwoordig nuttigt hij vooral legale pepmiddelen: veel te veel dubbele espresso's.

4. *Moulin Rouge-plakaten*. Toulouse Lautrec was zo verslaafd aan alcohol, en aan absint in het bijzonder, dat vandaag nog altijd een soort naar hem vernoemd is.

5. *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*. Robert Louis Stevenson schreef zijn roman over de schizofrenie van de mens op zes dagen tijd, onder invloed van cocaïne.

6. *Overpeinzingen*. Keizer-filosoof Marcus Aurelius (121-180) werd stoïcijns van regelmatig opiumgebruik.

7. *De Grote Gatsby*. Alcohol werd gaandeweg steeds belangrijker in het leven van Scott Fitzgerald. Zijn vrouw verloor er haar verstand door, hij schreef er een roman over.

8. *20 mijlen onder zee*. Ook Jules Verne haalde zijn productie van meerdere romans per jaar met enige hulp van de verkwikkende Vin Mariani.

9. *Het nachtcafé*. Een van zijn laatste schilderijen voor Vincent van Gogh zich in Arles van alcohol ging ontwennen.

10. *No Woman, No Cry*. Bob Marley consumeerde, als vele broeders uit de Jamaicaanse Rastafari-beweging, cannabis om religieuze en rituele redenen.

11. *De graaf van Monte Christo*. Alexandre Dumas beroesde zich ook graag aan Vin Mariani.

12. *De Mode*. Karl Lagerfeld raakte in 2000-2001 binnen 13 maanden meer dan 40 kilo's kwijt. Sindsdien drinkt hij om het uur een Cola light - in totaal zo'n 3 liter per dag.
13. *Arabella*. Richard Strauss schreef opera-aria's onder invloed van cocaïne, waarmee hij in aanraking gekomen was in een ziekenhuis.
14. *De psychoanalyse*. Sigmund Freud begon zich bezig te houden met cocaïne als arts in het Weens Algemeen Ziekenhuis, en schreef uit eigen ervaring 'Ueber Coca'. Hij gaf in brieven toe jarenlang massaal cocaïne gebruikt te hebben.
15. *Les enfants terribles*. Jean Cocteau was jarenlang drugsverlaafd, en onderging zes ontwenningkuren, tot hij concludeerde: 'Ondanks alles wat ik geleden heb, blijf ik bij mijn overtuiging dat opium goed is.'
16. *Apple*. Steve Jobs zei ooit in een interview dat LSD een van zijn twee of drie belangrijkste ervaringen was. Zonder LSD geen Mac of iPod.
17. *Amerikaanse president*. John F. Kennedy werd, wegens kinderziekten en oorlogsverwondingen, heel zijn leven behandeld met een combinatie van steroïden, testosteron, codeïne en amfetaminen.
18. *Het verraderlijke hart*. Na meerdere zware tegenslagen, greep Edgar Allan Poe naar alcohol en laudanum (een opiumtinctuur), en verloor ingevolge drugsgebruik opdrachtgevers en verloofde.
19. *Het leven*. Pablo Picasso schilderde begin 20ste eeuw niet alleen absintdrinkers, hij was er zelf ook een. Hij experimenteerde toen ook met morfine. Hij zou aan Cocteau gezegd hebben: 'De geur van opium is de minst suffe geur ter wereld.'
20. *Hedda Gabler*. Zoals menige tijdgenoot was de Noorse toneelschrijver Henrik Ibsen een grote vriend van de Vin Mariani.
21. *Smile*. Onder invloed van marihuana en LSD pootte Brian Wilson zijn piano midden in een zandbak, zette een indianentipi op en nam de andere Beach Boys op terwijl ze aten, om hun smakken in zijn 'tienersymfonie voor God' in te bouwen.
22. *Virgin*. Richard Branson, verklaard gebruiker van marihuana en LSD, blijft zich inzetten voor hun legalisering. In zijn platenwinkels zou hij marihuana verkopen als hij mocht, maar geen tabak.
23. *Rerum Novarum*. Paus Leo XIII (ver)eerde ook de Vin Mariani - zozeer zelfs dat hij die van een officiële zegel voorzag en zijn uitvinder tot 'weldoener van de mensheid' promoveerde.
24. *The Muse Bag*. 'Om zijn angsten te beheersen', nam Yves Saint Laurent eerst kalmeermiddelen en later alle andere middelen die hij kon krijgen. Zijn manier om 'het leven mooier te zien dan het is'.
25. *De Toverfluit*. Zwaar zieke Wolfgang Amadeus Mozart slikte aan het eind van zijn leven alles wat zijn vader hem als poeder mixte, waaronder kwikzilverzout, braakwijnsteen en zelfs arseen.
26. *Delta of Venus*. Schrijfster Anais Nin begon LSD te gebruiken bij psycholoog Oscar Janiger. 'Woorden kunnen met deze veranderingen niet meevolgen.'
27. *Blade Runner*. Philip K. Dick schreef zijn 36 sf-romans in hoog tempo, 80 tot 100 woorden per minuut, vooral met speed. 'De woorden komen uit mijn handen, niet uit mijn hersenen.'

28. *De leer van Don Juan*. Carlos Castaneda schreef zijn eerste boeken onder invloed van bewustzijnsverruimende middelen als peyote en psilocybinhoudende champignons.

29. *La Divina Commedia*. Dante Alighieri was geen aamborstige en bleekneuzige poëet die smachtend zijn verdriet van zich afschreef, maar een levenslustige en ambitieuze man die niet alleen vocht in de oorlogen die het Italiaanse schiereiland verscheurden, maar zich ook met een aantal nogal geëxalteerde mededichters te buiten ging aan cannabis en de hallucinogene sappen van de plant aloë vera.

30. *La Comédie humaine*. Honoré de Balzac werd van opium en hasjij voorzien door zijn psychiater. In de zogenaamde hasjijclub trof hij andere bohémiens: Flaubert, Nerval, Daumier, Baudelaire.

31. *Alice in Wonderland*. Lewis Carroll heeft zeer waarschijnlijk laudanum gebruikt, een met suiker gemengd opiumtinctuur, dat destijds vaak tegen hoofd- en andere pijnen voorgeschreven werd.

32. *North by Northwest*. Over de bijna 100 LSD-trips die zijn psychiater hem in de jaren vijftig en zestig voorschreef, liet Cary Grant zich altijd zeer positief uit. Hij had daardoor zijn kindertrauma's en potentiële problemen overwonnen.

33. *Bird*. Saxofonist Charlie Parker, uitvinder van de moderne jazz-sound, pendelde tussen heroïne en alcohol, voor hij op 34 jaar stierf. De dokter schatte zijn leeftijd toen op 50 tot 60.

34. *The Beatles*. 'Rubber Soul' was de marihuana-LP, 'Revolver' de LSD-LP. Zei John Lennon. Op 'Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band' werd de LSD-Invloed nog groter. Toch of

daarom wordt het vaak het beste popalbum genoemd.

35. *Het generatiepact*. Het weekend van 8-9-10 oktober 2005 zou nooit de generaties weten te pakken hebben zonder de medicijnvoorraad van Guy Verhofstadt, Johan Vande Lanotte, Freya Van den Bossche en Patrick Dewael. Ook politici pakken. Vandaar al die geweldige pakten.

Helaasheid

Met de herdenking van de Spoetnik (op 4 oktober) herleefde tegelijkertijd de wereld van de Koude Oorlog. De aluminiumbol van krap 60 cm doormeter bevatte niet enkel een thermometer en een radiozender, maar ook een gewichtloze vracht van hoog concentraat: politieke symboliek. Het socialisme toonde waartoe het in staat was en Amerika was perplex. Die concurrentie tussen systemen was de sterkste drijfveer achter de ruimtevaart. Wapen- en ruimtewedloop waren verknoopt: de intercontinentale raketten van de militaire confrontatie waren de technologische basis voor de raketten naar de ruimte.

Ook vijftig jaar nadat de Russen de Amerikanen aftroefden met een piepende bowlingbal in een baan om de aarde, draait het in de ruimtevaart nog steeds vooral om politiek prestige: wie heeft de grootste, en wie krijgt hem omhoog?

Onlangs maakten ook de Russen bekend dat ze naar de maan willen. Net als Amerika, Europa, Japan, China en India. Je stelt je dan een met

plakband afgedichte container voor, vol onwelriekende kerels, die zwalkend naar de maan vliegt, maar dat valt te bezien. De ruimte is immers de enige plek in het heelal waar de Russen nog een béetje meetellen.

De maan. Wat moet je er eigenlijk? Als je de pr-verhalen beluistert, zou je haast gaan denken dat de maan een paradijs is waar je gratis energie van de grond kunt rapen, baanbrekend onderzoek kunt doen en waarvandaan je probleemloos verder kunt reizen naar Mars. De maan als Club Med voor de aardbewoner die alles al gezien heeft.

Onzin, natuurlijk. Het *resort* is vooral een saaie, stoffige steenklomp waar je niet eens fatsoenlijk kunt ademhalen. En ook vanaf de maan blijft het nog een roteind naar Mars. Zoiets als met je auto naar Amerika proberen te rijden, en dan in Oostende zeggen dat je er al haast bent.

En waarom nog naar Mars? Beelden van die planeet ogen nog wel altijd spectaculair in tv-journaals en op voorpagina's, maar ze zijn het koortsige fluïdum kwijt dat ons in het Spoetnik- en Apollotijdperk nog kosmische visioenen aanleverde. Ook de beelden van onze blauwe planeet hebben hun pathos opgeteerd in ontelbare clips en Al Gorefilms. Nee, helemaal overeenkomstig de wet dat met de economische en mediale globalisering het regionale en lokale niet verzwakt maar versterkt wordt, is het *Google Earth*-perspectief tot nu toe de opmerkelijkste verworvenheid van de 21ste eeuw. Het geeft ons vanuit het heelal rechtstreeks zicht op ons eigen huis en dat van oma.

De omkering van Spoetnik. Na nog geen vijftig jaar.

De prettigste reden voor verdere maanverkenning komt van de Nederlandse Nobelprijswinnaar Gerard 't Hooft. Die wil allemaal kleine werkrobotjes op de maan neergezet zien. Gewone aardlingen zoals u en ik kunnen die dan via internet besturen. 't Hooft stelt zich een strakke centrale regie voor, maar eigenlijk is dat niet eens nodig. Laat de mensen lekker hun gang gaan. Schouder aan schouder zullen Russen, Amerikanen, Europeanen en Aziaten de maan reorganiseren, en in geen tijd staat de maan vol hotels, winkels, casino's en adviesbureaus. Klaar voor menselijk gebruik.

Zo beleven wij, gewone mensen, eindelijk ook eens wat plezier aan de ruimtevaart. Dit is de 21ste eeuw, meneer. De tijd van de vlaggenplanterij is voorbij. De maan is gewoon hartstikke *second life*.

Toe, vader, vergader niet meer

Vergaderen, mensen zouden het niet moeten doen. Vergaderen is saai. Voor je het weet zijn de stemmen van je vergadergenoten één voor spelbare monotone dreun geworden, die je in een halfhypnotische trance brengt. Maar het wordt nooit een rustgevende, meditatieve gemoedstoestand, want je weet toch: eigenlijk moet je alert zijn en goed luisteren. Het kan altijd dat ineens een beslissing genomen wordt die je aangaat. Heel gevaarlijk. Vooral omdat het versufte mensen veel minder kan schelen of de dingen eerlijk verlopen.

Dat heeft de Nederlandse sociaal psycholoog Kees van den Bos een paar jaar geleden laten zien. Hij bracht mensen op verschillende manieren in een actieve dan wel passieve stemming, waarna steeds bleek dat passief gemaakte mensen minder onderscheid maakten tussen eerlijke en oneerlijke procedures.

In een van zijn experimenten maakte hij mensen actief of passief door woorden als oplettend, snel en alert of slaperig, relaxed en ontspannen gedurende 23 milliseconden over een computerscherm te laten flitsen – te kort om bewust waar te nemen. In een ander onderzoek werden deelnemers passief gemaakt door ze vijf minuten in het psychologisch lab op een stretcher te leggen met een walkman op, waaruit softe *new age* muziek kwam. Andere manier om mensen te activeren, was ze een minuut lang te laten nadenken over hoe ze zich voelen als ze een actief leven leiden en alert zijn op alles wat er om ze heen gebeurt, en dat vervolgens te beschrijven. Het lukte zelfs door ze een minuut lang geconcentreerd naar een uitroep-teken van 3 bij 0,5 cm te laten kijken.

Passief gemaakte mensen reageerden vervolgens minder heftig op onrechtvaardigheid dan actief gemaakte personen. Ze protesteerden bijvoorbeeld minder als ze te weinig betaald kregen voor hun deelname aan het experiment als ze eerst vijf minuten hadden liggen ontspannen. Het kon ze ook veel minder schelen als ze geen inspraak kregen in de manier waarop het geld verdeeld werd tussen henzelf en andere proefpersonen, of als een sollicitatieprocedure niet correct verliep.

Dit effect zouden mensen die tijdens een vergadering een impopulaire maatregel willen doordrukken, wel eens kunnen kennen. Zij zullen het prettig vinden als u in slaap gesust wordt, omdat ze hun beslissingen dan makkelijker kunnen opdringen. En voor die rol van sufwaar zou u zich moeten lenen? Doe het niet. Werk die dag thuis en doe 's namiddags een verkwikkend dutje, als u daar behoefte aan hebt.

Gilbert De Swert